

Com atraure els i les adolescents i joves més vulnerables a les activitats extraescolars i d'enriquiment educatiu? La seva perspectiva¹

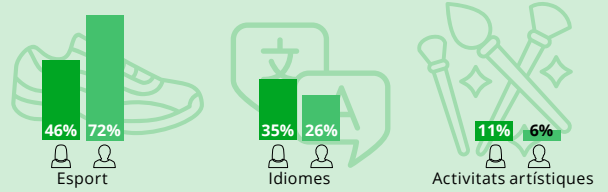
Les extraescolars a Catalunya. Què ens diuen les dades?

Els i les adolescents i joves que participen en activitats d'enriquiment educatiu de manera regular reconeixen que realitzen nous aprenentatges i que s'ho passen bé. Valoren molt poder compartir estones amb els amics, comenten que se senten segurs, i que els agrada tenir diferents models d'adults que s'interessen per ells. No és d'estranyar, doncs, que puntuïn amb **gairebé un excel·lent** les activitats de les que formen part.²

Participació en activitats extraescolars

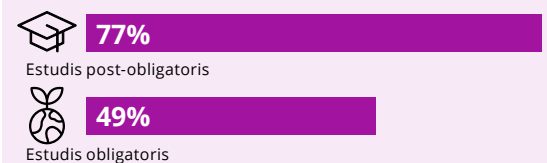
Tipus d'activitats extraescolars més demandades

La participació en activitats extraescolars a Catalunya és alta. De tots els infants i adolescents, prop d'un 60% fa algun **esport**, que és més practicat per nois que per noies. Les altres activitats més demandades, els **idiomes** i les **activitats artístiques**, són més seguides per noies, que alhora realitzen activitats més diversificades que els nois. El lleure educatiu, el reforç escolar, la robòtica, etc. tenen una demanda més baixa.

Tot i així, **no tots els adolescents i joves participen en aquestes activitats**, ja que al voltant d'un **19% no ho fa**³. A més, es detecta un lleuger descens de la participació a la secundària, de manera que es disminueix la participació en activitats artístiques i esportives, es mantenen els idiomes, i baixa de forma accentuada la participació en casals d'estiu. El reforç escolar, però, tot i ser una activitat minoritària, augmenta amb el canvi d'etapa.⁴

Participació en extraescolars segons el nivell de formació de les famílies

A la ciutat de Barcelona⁵, per exemple, la taxa de participació dels infants i joves entre 5 i 17 anys en activitats de lleure educatiu de base comunitària és de prop del 10%, amb una distribució territorial molt irregular. La participació, decreix amb l'edat, arribant a un 5.2% en el cas dels joves de 16 i 17 anys, i observant-se una lleugera disminució de la participació per part de les noies.

1. *Why teens are not involved in out-of-school time programs: the youth perspective*. Research to Results. Child Trends.

Attracting and sustaining youth participation in out-of-school time programs. Harvard Family Research Project. Harvard Graduate School of Education.

2. Enquesta a infants i adolescents per al disseny de Plans Educatius Locals i Plans Locals d'Infància i Adolescència. Anys 2017 i 2019.

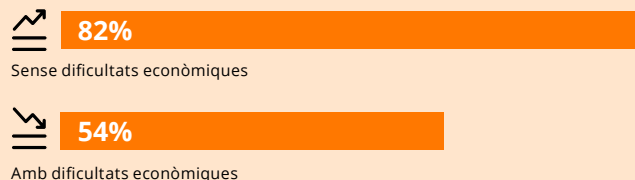
3. Enquesta a infants i adolescents per al disseny de Plans Educatius Locals i Plans Locals d'Infància i Adolescència (a infants de 4t, 5è i 6è de primària i ESO). Anys 2017 i 2019, segons l'Anuari Educació 360. Fundació Bofill (Document en preparació)

4. Anuari Educació 360. Fundació Bofill (Document en preparació)

5. Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2019). Oportunitats Educatives de la infància i l'adolescència a Barcelona 2018-2019. IIAB-IERMB i Ajuntament de Barcelona

Molts dels adolescents que no participen en activitats fora de l'escola **provenen de famílies vulnerables**, que per motius econòmics o de context sociocultural, tenen menys possibilitats d'accedir a aquestes activitats d'enriquiment educatiu. **El nivell d'estudis dels pares i mares, el seu nivell d'ingressos o l'origen, són factors que determinen la participació en activitats extraescolars.** Algunes famílies, a més, mostren desvinculació amb el sistema educatiu, i donen menys importància a aquest tipus d'activitats.⁶

Participació en activitats extraescolars segons el nivell d'ingressos de les famílies

Participació en extraescolars segons l'origen de les famílies

83%

Família d'origen autòcton

57%

Família d'origen estranger

Estudis diversos realitzats al llarg dels anys⁷, d'altra banda, corroboren que la participació per part dels joves en activitats d'enriquiment educatiu els permet desenvolupar unes **bones habilitats socials**, els **genera motivació per a l'aprenentatge**, millora els seus **hàbits d'estudi** i el seu **rendiment escolar**, **disminueix l'absentisme**, **augmenta els nivells de graduació**, els permet crear **itineraris educatius amb visió de carrera**, i guanyen **habilitats de tipus laboral**.

Però, **què pensen els adolescents i joves**, especialment els més desfavorits, de les activitats d'enriquiment educatiu? Quines són les **barreres principals** amb les que es troben a l'hora de participar? I quins **incentius i estratègies suggereixen que hem incloure en l'organització i desenvolupament dels nostres programes** per atraure'ls i fidelitzar-los, i garantir així que puguin gaudir d'oportunitats educatives que els permeti adquirir competències clau per al seu desenvolupament personal, social i laboral?

En relació als més petits, adolescents i joves fan:

- ➔ Menys activitats esportives i artístiques
- ➔ Molts menys casals d'estiu
- ➕ Més reforç escolar
- ➕ Igual activitats d'idiomes

Degut al context actual, marcat per la COVID-19, alguns experts apunten que el percentatge d'absentisme i abandonament escolar entre els adolescents incrementarà. Tenint en compte que alguns estudis demostren que la **participació en activitats extraescolars i de suport educatiu afavoreixen la vinculació amb els estudis**, pot ser un bon moment per repensar les estratègies per incentivar-ne l'assistència, a partir de l'opinió dels mateixos participants.

6. Anuari Educació 360. Fundació Bofill. (Document en preparació)

7. Entre d'altres, els recollits per Afterschool Alliance. www.afterschoolalliance.org

i "Quin impacte tenen les activitats extraescolars en els aprenentatges dels infants i joves?" Sheila González. Ivàlua i Fundació Bofill. 2016

Juny 2020
Aliança Educació 360

Redacció: Maite Pujol
Disseny: Xevi Riera - PuntsVolats.cat

Creiem que el coneixement s'ha de compartir. Per això fem servir una llicència Creative Commons, llevat que en algun material indiquem el contrari. Us animem a copiar, redistribuir, remesclar o transformar i crear a partir del material per a qualsevol finalitat els continguts propis d'aquesta publicació, fins i tot amb una finalitat comercial, i només us demanem que en reconeguem l'autoria de la creació original.

► Incentius i estratègies per atraure els adolescents als programes extraescolars. Què diuen els adolescents i joves

**Diuen que...
desconeixen dels programes o activitats fora escola**

Què podem fer...

- Utilitzar canals de comunicació diversos, adaptats a les famílies i als adolescents i joves:
 - fulletons distribuïts en espais per on els joves transiten (el CAP, el tauler d'anuncis del supermercat, etc.) no només els espais que els són propis
 - informació a través de xarxes socials, ràdio i televisió, espais d'artistes locals
 - coordinar-se amb els agents de la comunitat per arribar a les llars de cada família
- Utilitzar estils de comunicació atractius per als joves
- Involucrar joves perquè facin d'ambaixadors/res de les activitats entre els seus iguals
- Involucrar les famílies a través d'activitats específiques, organitzades per la comunitat o les escoles
- Fer dels espais de tutoria dels centres educatius un canal important d'orientació i assessorament de les activitats fora escola

**Diuen que...
tenen dificultats econòmiques**

Què podem fer...

- Aplicar criteris de tarifació social al cost de les activitats, oferir descomptes o beques
- Oferir servei de transport o acompanyament gratuït, o abonaments de transport a preu reduït o gratuït
- Proveir alimentació (berenars) i utilitzar altres incentius en espècie com ara vals bescanviables per incentivar l'assistència

**Diuen que...
tenen responsabilitats familiars**

Què podem fer...

- Ser flexibles a l'hora d'exigir assistència a les activitats: pactar-la a l'inici amb els participants en una sessió d'orientació, crear contractes de compromís, etc. per afavorir l'assistència
- Recordar a les famílies els avantatges de participar a les activitats: suport educatiu - deures, oportunitat per adquirir nous aprenentatges, noves habilitats, expansió de la xarxa social, etc.
- Acceptar els germans més joves dels participants (dels quals s'hagin de fer càrrec) i oferir activitats adequades per ells

**Diuen que...
desitgen o necessiten treballar**

Què podem fer...

- Proporcionar suport i orientació ocupacional
- Incloure el treball de competències sociolaborals en els nostres programes
- Coordinar tasques remunerades / activitats de tipus vocacional / pràctiques remunerades perquè els estudiants adquireixin competències de tipus laboral a canvi de diners de butxaca, beques salari, etc.

**Diuen que...
desitgen tenir espais de lideratge, de desenvolupament de la pròpia autonomia**

Què podem fer...

- Oferir la possibilitat de fer tasques de voluntariat o Aprenentatge Servei que milloren la vinculació amb la comunitat, incrementen la consciència cívica, i possibiliten l'aprenentatge d'habilitats pràctiques en situacions reals
- Implicar els participants en una gran varietat d'experiències, activitats i oportunitats per desenvolupar noves relacions amb companys i adults alhora que els permeti desenvolupar competències transversals: que incloguin esports, arts diverses, activitats pràctiques, de lleure, activitats per projectes, etc. combinades amb suport educatiu més formal
- Oferir experiències d'aprenentatge autèntic que connectin amb els adolescents i joves i amb el seu entorn més proper
- Incloure espais de participació i presa de decisions per als adolescents i joves, perquè puguin escollir les activitats que més s'adaptin als seus interessos (amb l'adequada estructura i supervisió, segons l'edat dels participants)
- Oferir oportunitats de lideratge als participants més grans
- Tenir equips que proposin activitats organitzades, i alhora ofereixin responsabilitat, llibertat i confiança als adolescents i joves per organitzar-se ells mateixos
- Tenir equips amb experiència en l'àmbit que ensenyen i amb el treball amb joves, i amb distància d'edat suficient

Diuen que...

tenen una percepció negativa o estigma vers les activitats fora escola

Què podem fer...

- Millorar la percepció de les famílies sobre les activitats extraescolars i desvetllar els seus dubtes sobre la utilitat de les activitats, la organització, els companys, la supervisió, etc. perquè les recomanin als seus fills i filles
- Difondre millor, entre joves i famílies, els beneficis de la participació en activitats extraescolars, més enllà de les activitats de suport acadèmic (socialització, nova xarxa d'amistats, realització d'activitat física, aprenentatge de competències diverses, participació en activitats d'artístiques, nous models d'adults, etc.)
- Utilitzar metodologies atractives i innovadores en les activitats de tipus més acadèmic

Diuen que...

creuen que s'avorriran, no tenen interès, desconeixen com són les activitats

Què podem fer...

- Realitzar una bona valoració dels interessos dels participants (tant dels que assisteixen com dels que no), per tenir informació que ens permeti reorientar l'activitat, atraure els adolescents i retenir-los.
- Cuidar molt bé els processos d'inscripció i incorporació, oferint informació detallada i fidel al què és l'activitat, per minimitzar posteriors abandonaments
- Donar capacitat d'elecció als participants, per oferir-los més oportunitats educatives, i permetre'ls crear els seus propis itineraris d'aprenentatge
- Oferir programes flexibles, sense excés de normes i amb espais autoregulats pels participants
- Tenir en compte i integrar l'ús de noves tecnologies
- Desenvolupar activitats inclusives, co-educatives, i que permetin ampliar la xarxa de relacions personals
- Orientar, reforçar i donar eines de suport i orientació a les famílies perquè puguin exercir el seu paper educatiu de forma positiva, en una etapa tan complexa com la de l'adolescència. Promoure una Escola de Famílies.
- Ampliar els horaris i la disponibilitat dels espais per fer-los més convenients per a que tots els adolescents i joves, amb les seves casuístiques, puguin aprofitar les oportunitats que oferim
- Involucrar els adolescents i joves en la mateixa organització, per incrementar el sentiment de pertinença, i promoure la participació comunitària i la involucració cívica

Diuen que...

tenen una percepció poc positiva dels adults responsables de les activitats

Què podem fer...

- Comptar amb educadors i educadores que impliquin els joves en els seus processos d'aprenentatge, i que coneguin de primera mà la situació de cada participant, els seus interessos, les seves condicions de vida, etc.
- Comptar amb figures de tutoria i mentoria que siguin referents positius en diferents àmbits (a nivell personal, models de parentalitat positiva,...) amb els que puguin crear vincles i espais d'acompanyament i orientació
- Comptar amb mentors que siguin: bons líders, models d'estils de vida i hàbits saludables, que sàpiguen equilibrar exigència i tolerància

Diuen que...

la influència dels seus iguals és molt forta

Què podem fer...

- Ser sensibles a la diversitat de cultures adolescents, i crear estratègies per minimitzar l'impacte de possibles situacions de rivalitat.
- Tenir en compte la influència dels iguals a l'hora de participar i seguir en les activitats, sobretot si és percebuda com a estigmatitzadora, com a possible font de desvinculació de les activitats
- Permetre la participació, fins a un cert punt, de grups d'amics

Diuen que...

no tenen transport, i/o no se senten segurs en el desplaçament a les activitats

Què podem fer...

- Dirigir-se als adolescents i joves que viuen a prop del lloc on es realitzen les activitats perquè puguin participar-hi més fàcilment
- Organitzar "acompanyaments entre amics"
- Pagar diners de butxaca als estudiants més grans per acompanyar el estudiants més petits a casa, i fer-los així corresponsables de l'educació d'altres

Diuen que...

després de l'escola només volen relaxar-se i passar l'estona

Què podem fer...

- Incloure en les activitats temps i espai per a l'esbarjo, berenar, estar amb els amics després de l'escola, xerrar...
- Fer visites culturals, sortides a la natura i excursions que ajudin a contextualitzar els aprenentatges realitzats i a entendre que l'entorn comunitari és un espai més on aprendre (per a tot-hom, o com a incentiu de l'assistència)
- Realitzar el programa en espais comunitaris, més enllà dels centres educatius, per proporcionar un "canvi d'escenari" després de l'escola